

BILDANDE AV STÄMSHÖJENS NATURRESERVAT I FALU KOMMUN

Beslut

Länsstyrelsen i Dalarnas län beslutar med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken att förklara det område som avgränsats på bifogad karta, bilaga 2, som naturreservat. Området är endast 2,5 ha stort och består av en lövsumpskog längs Trostbäcken och en öppen våtmark. Reservatets slutliga gränser utmärks i fält.

Länsstyrelsen fastställer samtidigt skötselplanen, enligt bilaga 3, med stöd av 3 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken. Naturvårdsförvaltare ska vara Länsstyrelsen i Dalarnas län.

Uppgifter om naturreservatet

Namn	Stämshöjen
Kommun	Falun
Län	Dalarna
Natura 2000-beteckning	Ingår ej i Natura 2000
Församling/socken	Hosjö och Sundborn
Naturgeografisk region	28b Sydligt boreala kuperade omr
Fastigheter	Stämshöjen 2:4, Fridhem 3:1
Nyttjanderätter mm	
Areal	Total areal: 2,5 ha Landareal: 2,5 ha Produktiv skogsmark: 1,7 ha

Syfte med naturreservatet

Skydda naturmiljöer för skyddsvärda arter

Skydda, övervaka och vid behov förbättra växtplatserna för äkta stormhatt.

Bevara biologisk mångfald

Skydda ravinskogen längs Trostbäcken och bevara lövdominansen. Trots det bör det vara möjligt att låta djur beta i delar av reservatet om intresse finns.

Syftet ska nås genom

Föreskrifter för området

Området undantas från skogsbruk och annan verksamhet som kan äventyra förekomsten av äkta stormhatt eller försämra sumpskogsmiljön.

Skötsel i enlighet med skötselplan

Normalt ska ingen biotopvård behövas. Om det uppkommer behov av att ta bort några träd för att gynna den äkta stormhatten ska detta vara möjligt. Det torde knappast bli aktuellt men det ska också vara möjligt att ta bort granar för att behålla sumpskogen som en lövsumpskog. Om det blir aktuellt med betesdjur i skogsmarken bör samråd ske med länsstyrelsen.

En uppmålad stig till och genom reservatet ska finnas. Informationstavla och folder till reservatet ska tas fram.

Skäl för beslut

Prioriterade bevarandevärden

Biologisk mångfald

Den äkta stormhatten, *Aconitum napellus*, är en meterhög blåblommande och mycket giftig kärleväxt. Vid Stämshöjen har den sin enda växtplats i vilt tillstånd i Dalarna och en av mycket få lokaler i Sverige. Den äkta stormhatten är egentligen en invandrare från Väst- och Centraleuropa och från början sannolikt spridd från någon trädgård. Här vid Stämshöjen är arten naturaliserad och känd ända sedan 1600-talet och det är svenskt rekord med god marginal. Det är dessutom den enda kärleväxt i Dalarna som av Artdatabanken klassas som akut hotad.

Hela denna rika lövsumpskog, en slags galleriskog eller ravinskog, längs Trostbäcken i ett öppet åkerlandskap fungerar som livsmiljö för många fåglar t ex mindre hackspett och olika sångare. På den här lilla ytan finns många olika träd och buskar med gråal, hägg, björk och bitvis asp som dominerar. På marken växer gräs och örter och ställvis mossor. Här och där stöter man på kärriol, mossviol, strutbräken och träjon. Sammantaget en liten men ganska osvensk, eller åtminstone odalsk, naturmiljö. Den västligaste delen av reservatet innehåller en öppen våtmark.

Friluftsliv

Detta lilla naturreservat har också ett friluftslivsvärde som utflyktsmål för människor med naturintresse. Det värdet får ändå anses underordnat det biologiska värdet.

Miljömål

Naturreservatet utgör ett led i arbetet med att uppnå det av riksdagen antagna miljömålet ”Ett rikt växt- och djurliv”.

Motiv för bildande av naturreservat

Skyddsform

Det främsta hotet mot bevarandevärdena är nedhuggning av skogen eller att växtplatsen för den äkta stormhatten skadas t ex av ledningsdragnig, upplag av något slag eller att skogen blir alltför tät. Det gör att naturreservat är den lämpligaste skyddsformen för att långsiktigt bevara värdena.

Avvägning mellan allmänna och enskilda intressen

Det är ett angeläget allmänt intresse att växtplatsen för äkta stormhatt får ett långsiktigt skydd och även att lövsumpskogen med hela sitt djur- och växtliv bevaras och får utvecklas så att naturvärdena stärks.

Även om det inte föreligger några akuta hot mot området, medför reservatsbildningen en förändring av pågående markanvändning och införande av föreskrifter som är anpassade till reservatets syften och värden. Vid en avvägning mellan enskilda och allmänna intressen i enlighet med 7 kap 25 § miljöbalken finner Länsstyrelsen att föreskrifterna inte går längre än vad som krävs för att syftet med skyddet ska tillgodoses.

Beslutet är förenligt med hushållningsbestämmelserna för mark och vattenområden enligt 3 kap miljöbalken.

Beslutet följer de riktlinjer som gäller för länsstyrelsens prioritering av områdesskydd.

Planeringsbakgrund

Naturvärdena vid Stämshöjen är kända sedan lång tid. Växtplatsen för den äkta stormhatten beskrevs i skrift första gången av Linnés svärfar Johan Moraeus och besöktes sedan av Linné år 1745.

När Dalarnas Botaniska Sällskap skriftligen föreslog ett skydd för växtplatsen för äkta stormhatt ligger det helt i linje med vad Artdatabanken föreslagit och vad Länsstyrelsen sedan kommit fram till vid sina besök på platsen. I samband med planering för viss restaurering av jordbruksdriften på de kringliggande markerna har avvägningar mot reservatsintressena skrivits in i skötselplanen.

Reservatsföreskrifter

För att säkerställa syftet med reservatet förordnar Länsstyrelsen att nedan angivna föreskrifter skall gälla. Föreskrifterna gäller utöver vad som gäller enligt lag eller annan författning.

Föreskrifterna ska inte utgöra hinder för de åtgärder som behövs för att nå syftet med reservatet och som anges i skötselplanen. Detsamma gäller för uppföljning av kvalitetsmål. Vidare ska föreskrifterna heller inte utgöra

hinder för normalt underhåll av vägar, ledningar och ledningsgator.
Åtgärder för jordbruksdriften ska prövas utan avgift.

A Föreskrifter enligt 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden.

Inom reservatet är det förbjudet att

- 1 anordna upplag, gräva, schakta, fylla ut, dika, dämna eller på något sätt skada mark eller vatten
- 2 avverka och utföra skogsvårdande åtgärd, hugga ved, upparbeta och ta bort dött träd eller vindfälle
- 3 gödsla, sprida aska eller använda bekämpningsmedel
- 4 plantera in växter eller djur
- 5 gräva upp eller plocka äkta stormhatt eller andra växter
- 6 anlägga mark- eller luftledning, uppföra ny byggnad, mast eller annan anläggning

Undantag

Punkt 2 gäller ej för den del av ett träd som fallit ut utanför reservatet och punkt 6 gäller ej den vattenledning som nu planeras genom reservatet. I skötselplanen framgår mer i detalj hur avvägningen mellan jordbruket och reservatet ska göras.

B Föreskrifter enligt 7 kap 6 § miljöbalken om förpliktelser för ägare och innehavare av särskild rätt till fastigheter att tåla visst intrång.

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktigas tåla att följande anordningar utförs och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med reservatet:

- 1 utmärkning av reservatet, uppsättning av informationstavlor samt anläggning och underhåll av leder och andra anläggningar för friluftslivets behov.
- 2 skötsel enligt skötselplan
- 3 undersökningar för uppföljning av skötselplanen och reservatets syfte.

C Föreskrifter enligt 7 kap 30 § miljöbalken om rätten att färdas och vistas inom reservatet samt om ordningen i övrigt inom reservatet.

Föreskrifterna under punkten C gäller även fastighetsägare och innehavare av särskild rätt till fastighet när de inte utnyttjar sin rätt att bruka fastigheten.

Inom reservatet är det förbjudet att

1. skada växande eller döda – stående eller omkullfallna – träd och buskar
2. gräva upp eller plocka äkta stormhatt eller andra växter

D. Motiv till föreskrifter, övriga undantag mm

A. 1-6

Grundtanken med reservatet är att skydda växtplatserna för äkta stormhatt och även att skydda hela lövsumpskogen längs Trostbäcken. I skyddstanken ingår också att om behov uppkommer kunna vidta åtgärder för att förbättra miljön för den äkta stormhatten, t ex plocka bort enstaka träd.

Mot bakgrund av den begränsade arealen har Länsstyrelsen inte bedömt det meningsfullt med några föreskrifter för jakten som kan motiveras utifrån reservatet.

B. 1-3 och C. 1-2

Länsstyrelsen har bedömt dessa intrång och ordningsföreskrifter som rimliga mot bakgrund av syftet med reservatet.

Ärendets handläggning

Efter skrivelsen från Dalarnas Botaniska Sällskap, Länsstyrelsens besök på platsen och markägarnas välvilliga inställning har Länsstyrelsen siktat på invigning av ett naturreservat under jubileumsåret för Linnés födelse. Samråd har också skett via SWECO med Falu Energi & Vatten och med företrädare för jordbruksintresset på kringliggande mark.

Intrångsavtal har träffats med båda fastighetsägarna inom reservatet.

Under hand har olika synpunkter framkommit på förslaget vilket gjort att den formella remissbehandlingen endast medfört mer redaktionella ändringar.

Upplysningar

Kungörelse

Beslutet kungörs på det sätt som gäller för författningar i allmänhet. Beslutet delges sakägarna enligt sändlista med delgivningskvitto.

ska kungöras enligt vad som anges i 27 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken mm. Beslutet delges också berörda sakägare. Ordningsföreskrifter enligt 7 kap 30 § miljöbalken träder i kraft omedelbart även om beslutet överklagas.

Överklagan

Beslutet kan överklagas till regeringen, Miljödepartementet, se bilaga 4 (formulär 6).

Beslutande

Beslut i detta ärende har fattats av tf landshövding Inger Eriksson.

I den slutliga handläggningen deltog även från rättsenheten Sven Ångquist och från miljövårdsenheten Janet Jandér och Torbjörn Rynéus, den sistnämnde föredragande.

Inger Eriksson

Torbjörn Rynéus

Deltagit
Rättsenheten
Miljövårdsenheten

Bilagor

- Bilaga 1 Översiktskarta
- Bilaga 2 Beslutskarta
- Bilaga 3 Skötselplan
- Bilaga 4 Överklagningsformulär (markägare och sakägare)

Sändlista

Sändlistan är borttagen i webbversionen.

Skötselplan för naturreservatet Stämshöjen

Innehåll

Beskrivningsdel

- 1.1 Beskrivning av området
 - 1.1.1 Biologi
 - 1.1.2 Kulturhistoria
 - 1.1.3 Friluftsliv
- 1.2 Historisk och nuvarande markanvändning

Plandel

- 2.1 Syfte med naturreservatet
- 2.2 Prioritering mellan bevarandevärden
- 2.3 Avvägning mellan jordbruk och reservat
- 2.4 Skötselområden med bevarandemål och åtgärder
 - 1 Lövsumpskog
 - 2 Lövträd
 - 3 Öppen våtmark
 - 4 Friluftsliv
- 2.5 Jakt
- 2.6 Dokumentation och uppföljning
- 2.7 Revidering av skötselplanen
- 2.8 Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Beskrivningsdel

1.1 Beskrivning av området

1.1.1 Biologi

Den äkta stormhatten, *Aconitum napellus*, är en meterhög blåblommig och mycket giftig kärlväxt. Vid Stämshöjen har den sin enda växtplats i Dalarna och en av mycket få lokaler i Sverige. Den äkta stormhatten är egentligen en invandrare från Väst- och Centraleuropa och från början sannolikt spridd från någon trädgård. Här vid Stämshöjen är arten naturaliserad och känd ända sedan 1600-talet och det är svenskt rekord med god marginal. Det är dessutom den enda kärlväxt i Dalarna som av Artdatabanken klassas som akut hotad.

Hela denna rika lövsumpskog, en slags galleriskog längs Trostbäcken i ett öppet åkerlandskap, fyller också en biologisk funktion för många insekter och fåglar, t ex mindre hackspett, främst för näringssök och skydd. Under vår och höst när rovfåglar flyttar längs dalgången är det inte ovanligt att se dem spana från den här skogen ut över åkern efter byte. Galleriskogar längs sänkor och vattendrag i öppna landskap är viktiga restskogar på många håll i världen och fungerar också som vinddämpare.

På den här lilla ytan finns många olika trädslag, åtskilliga kärlväxter och t ex vedsvampar som lever på de många fallna lövstammarna. Sammantaget en liten men ganska osvensk, eller åtminstone odalsk, naturmiljö. Den västligaste delen av reservatet innehåller en öppen våtmark.

Förändringar sker snabbt i den här skogsmiljön. Träd faller nu och då och olika successioner avlöser varandra. Tidvis får Trostbäcken höga flöden och kan då inverka påtagligt på ravinmiljön. Vid vissa högvattenflöden förvandlas den öppna våtmarken till en vattenspegel.

Förteckning över intressanta arter funna i naturreservatet

Kärlväxter		
Äkta stormhatt	<i>Aconitum napellus</i>	CR
Strutbräken	<i>Matteuccia struthiopteris</i>	
Fåglar		
Mindre hackspett	<i>Dendrocopos minor</i>	NT
Storspov	<i>Numenius arquata</i>	NT

Rödlistade arter enligt ArtDatabanken 2005.

(RE)Försvunnen, (CR) Akut hotad, (EN) Starkt hotad, (VU) Sårbar, (NT) Missgynnad, (DD) Kunskapsbrist.

1.1.2 Kulturhistoria

I fornlämningsregistret finns inga kulturminnen registrerade inom själva reservatsområdet men ett par meter ut i åkern på norra sidan har ett troligt s k flintavslag hittats.

1.1.3 Friluftsliv

Detta lilla naturreservat har också ett friluftslivsvärde som utflyktsmål för människor med naturintresse. Det värdet får ändå anses underordnat det biologiska värdet.

1.2 Historisk och nuvarande markanvändning

Skogsmark

Det som idag är skogsmark längs Trostbäcken har under lång tid använts som ängs- och betesmark. Våtmarken i västra delen brukades som s k sidvallsäng, dvs en öppen trädlös fuktäng där man tog foder åt djuren.

Numera ingår inte våtmarken i något aktivt brukande medan den skog som kommit upp naturligt längs Trostbäcken i viss utsträckning har använts för vedhugning.

Genom reservatsbildningen övergår markanvändningen till naturskydd och friluftsliv.

Jakt, fiske och övriga fritidsaktiviteter

Området nyttjas inte för aktiviteter i någon större utsträckning

PLANDEL

2.1 Syfte med naturreservatet

Skydda naturmiljöer för skyddsvärda arter

Skydda, övervaka och vid behov förbättra växtplatserna för äkta stormhatt.

Bevara biologisk mångfald

Skydda sumpskogen längs Trostbäcken och bevara lövdominansen.

2.2 Prioritering mellan bevarandevärden

Naturreservatet är främst avsatt för att säkerställa och utveckla växtplatserna för äkta stormhatt och dessutom för att bevara lövskogen. Området behålls också öppet för besökare men det medför knappast att de överordnade biologiska värdena äventyras.

2.3 Avvägningen mellan jordbruk och reservat

Samexistensen mellan detta naturreservat och kringliggande jordbruk borde inte behöva orsaka några problem. Både reservatet och jordbruket bör ses som stora tillgångar för bygden. Åtgärder som föranleds av jordbruket bekostas därifrån medan åtgärder som motiveras utifrån skötseln av reservatet bekostas av det statliga skötselanslaget.

Träd och buskar som fallit ut på åkern

Kan givetvis tas bort. Det framgår redan av föreskrifterna i reservatsbeslutet.

Bortröjning av klena stammar som håller på att sprida sig ut i åkern

Kan ske. Grövre stammar ska inte röjas annat än i undantagsfall då de lutar starkt ut över åkern. Grenar som hänger ut mot åkern och tenderar att hindra maskiner kan tas bort. I princip ska nuvarande gräns mellan åkern och skogen behållas.

På södra sidan av reservatet mellan den gamla överfarten över bäcken och västerut till våtmarken kan träden tas bort längs diket för att möjliggöra nyupptagning av det gamla diket.

Iordningsställande av överfart över Trostbäcken genom reservatet inkl nedläggning av trumma för att slippa köra runt hela området med maskiner.

Bör kunna accepteras men den måste utformas på ett skonsamt sätt och trumman måste läggas på ett sådant sätt att den inte blir vandringshinder

för fisk och andra vattenorganismer. Grävningar och schaktningar ska göras så skonsamt som möjligt.

Nergrävning av något dikesrör för att mynna någon meter in i reservatet
Kan accepteras men arbetet bör göras på ett snyggt sätt och nedtagning av större träd bör undvikas.

Betesfälla för att djuren ska kunna dricka från bäcken.
Kan accepteras men plats bör väljas så att trampskadorna begränsas. Eventuellt och om intresse finns kan en större del av reservatet ingå i betesmarken efter överenskommelse med Länsstyrelsen.

Möjlighet att låta stora våtmarken ingå i betesområde
Kan accepteras tills vidare.

Rensa upp diket från åkerspetsen tvärs igenom reservatet där skogen slutar och fram till vägtrumman
Diket kan restaureras om det sker i begränsad och försiktig omfattning, dvs till måttligt djup och bredd. Därefter kan det underhållsrensas till samma omfattning.

2.4 Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Reservatet är indelat i fem skötselområden utifrån den skötsel som föreslås.

1. Lövsumpskog
2. Lövträd
3. Öppen våtmark
4. Trostbäcken
5. Friluftsliv

Skötselområde 1: Lövsumpskog (ca 1,6 ha)

Beskrivning

Lövsumpskogen är i regel blötast längs bäcken och torrast upp mot åkrarna. Det totala virkesförrådet på ca 290 m³sk innehåller ca 75 m³sk björk och en enda skogskubikmeter tall medan övrigt löv upptar hela den resterande delen. Där dominerar hägg och gråal och i vissa partier asp.

Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus

Vildvuxen lövsumpskog.

Skötselåtgärder

Fri utveckling men med möjlighet att ta bort enstaka träd för att gynna den äkta stormhatten, behålla lövdominansen eller förbättra framkomligheten.

Skötselområde 2: Lövträd (0,1 ha)

Beskrivning

Ett litet parti söder om våtmarken med några större björkar på frisk fastmark.

Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus

Lövträd

Skötselåtgärder

Fri utveckling

Skötselområde 3: Öppen våtmark (ca 0,8 ha)

Beskrivning

De här gamla sidvallsängarna domineras nu helt av starr, gräs och örter

Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus

Öppen våtmark där enstaka videbuskar kan tolereras

Skötselåtgärder

Fri utveckling men med möjlighet att ta bort buskar och träd

Skötselområde 4: Trostbäcken

Allmänt

Liten bäck som tidvis kan få höga flöden

Kvalitetsmål och gynnsam bevarandestatus

Naturlig bäck

Skötselåtgärder

Om behov uppkommer ska det vara möjligt att göra punktvisa rensningar t ex för att motverka nya vattenbanor som medför erosionsrisker

Skötselområde 5: Friluftsliv

Allmänt

Området kan förväntas locka fr a enstaka besökare som vill titta på reservatet och den äkta stormhatten.

Byggnader och övriga anläggningar

Något behov av raststugor, toaletter, eldplatser, sopställ och liknande finns inte i dagsläget.

Information

En informationstavla om reservatet bör sättas upp vid parkeringsplatsen. En informationsbroschyr bör tas fram.

Tillgänglighet - vägar och parkering

En parkeringplats med plats för några bilar bör ställas i ordning ett par hundra meter norr om Stämshöjens gård och en gångstig målas upp därifrån. En hänvisningspil till reservatet bör sättas upp vid avfarten från vägen mellan Danholn och Hosjö.

Leder

En stig bör målas upp genom reservatet så att stormhatten kan passeras utan skador. Spångning kan bli aktuellt på något fuktigt ställe liksom att lägga ut en spång över bäcken.

Utmärkning

Reservatet märks ut enligt standard.

2.5 Jakt

Utifrån reservatet finns inga skäl att införa några speciella jaktregler

2.6 Dokumentation och uppföljning

Dokumentation

Förvaltaren ansvarar för att dokumentera alla åtgärder i reservatet

Uppföljning

Kvalitetsmål för biologisk mångfald

För närvarande övervakas den äkta stormhatten på ideell basis inom ramen för systemet med floraväktare. Om möjligt bör det fortsätta på samma sätt med tillägget att floraväktaren bör rapportera utvecklingen för stormhatten och vid behov föreslå åtgärder.

Restaureringsåtgärder

Om behov uppkommer av åtgärder för att gynna stormhatten eller behålla lövskogsdominansen bör mindre restaureringsåtgärder övervägas.

Övriga skötselåtgärder

Länsstyrelsen ansvarar för informationstavlor, skyltar och stigen. Besiktningar dokumenteras.

2.7 Revidering av skötselplanen

Skötselplanen gäller tills vidare och revideras då uppföljningen indikerar att behov finns, eller om skötselplanen i övrigt är inaktuell.

2.8 Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Prioritet	Finansiering
Gränsutmärkning	2007	1	Reservatsanslag
Informationsskylt	2007/2008	1	Reservatsanslag
Stig	2008	2	Reservatsanslag
Uppföljning	Löpande		Reservatsanslag

Administrativa data

Namn	Stämshöjens naturreservat
Objektnummer (DOS-Id)	1013609
Natura 2000-beteckning	Ingår ej i Natura 2000
Län	Dalarna
Kommun	Falun
Naturtyper enligt art- och habitatdirektivet	91E0 Alluvial lövskog